

Over de uitspraak van 'erwt'

Doelgroep	primair onderwijs - bovenbouw
Vorbereidingstijd	10 min.
Lesduur	15 min. onderdeel 1; 30 min. onderdeel 2
Kerdoelen	kerndoel 12, <i>Vorm en betekenis beschouwen</i> , kerndoel 13, <i>Spelling, formulering en interpunctie</i> en kerndoel 15, <i>Taalvariatie en taalverandering</i> .
Taalperspectief (systemisch, historisch)	historisch (waar komt taal vandaan en waar gaat het naartoe), systemisch (taal en spellingafspraken)
Lestype	Onderdeel 1 klassikaal, onderdeel 2 in groepjes
Materiaal/benodigdheden	bijlages: pdf van een Onze Taal-artikel, een powerpoint en een werkblad
Thematiek	taalverandering, woordenschat, spelling, uitspraak
Competenties	denken over taal, denken over spelling

Bronnen:

Onze Taal, september 2026, 'Streektaalen: *erwt*'.

Achtergrond en voorbereiding:

- Lees het Onze Taal-artikel [download de pdf].

- **De hoofdlijnen uit het artikel:** Er zijn in België en Nederland veel verschillende manieren om het woord 'erwt' uit te spreken. Wat daarbij opvalt, is dat de uitspraak wordt vereenvoudigd: het wordt onder meer *èrt*, *eer* en *erft*.

- In **het eerste klassikale onderdeel** van de les zien leerlingen welke uitspraakvarianten van dit woord voorkomen in Nederland en België. Bij dit deel hoort een powerpoint.

- In **het tweede onderdeel** bekijken leerlingen **in groepjes** voorbeelden van woorden waarvan de spelling in de loop van de tijd in het algemene Nederlands is aangepast aan de uitspraak.

Leerlingen leren zo op een toegankelijke manier meer over uitspraak, spelling, dialect en woordgeschiedenis. Je kunt de twee onderdelen in één les combineren, maar ze zijn ook afzonderlijk te gebruiken.

Onderdeel 1: *Erwt* en andere moeilijk uitspreekbare woorden (klassikaal, powerpoint)

Powerpoint

Download de powerpoint-presentatie en laat die zien op het digibord. Dit zijn vragen die je eventueel aan de klas kunt stellen en/of de dingen die je kunt vertellen (ze staan ook onderaan elke slide van de powerpoint):

Slide 1:

Vraag: Wie wil proberen het woord 'erwt' uit te spreken waarbij je alle letters hoort?

Slide 2:

Vraag: Wie wil proberen het woord 'stompt' uit te spreken waarbij je alle letters hoort?

Slide 3:

Vraag: Wie wil proberen het woord 'tandpasta' uit te spreken waarbij je alle letters hoort?

Slide 4:

Vraag: Wie wil proberen het woord 'handtas' uit te spreken waarbij je alle letters hoort?

Slide 5:

Vraag: Als je gewoon praat, zeg je 'ert', 'stomt', 'tampasta' en 'hantas'. Waarom is dat, denken jullie?

Antwoord: Als we gewoon praten, doen we niet zo moeilijk. Als het lastig is om alle letters uit te spreken, laten we gewoon letters weg. Dat doen alle mensen in alle talen.

Vraag: Wat vind je: zouden we deze woorden ook moeten gaan opschrijven zoals we ze uitspreken? Zou dat niet veel makkelijker zijn? Of zou je ze als je ze leest juist moeilijker herkennen?

Mogelijk antwoord:

Nee, niet aanpassen aan uitspraak, want als je eenmaal weet hoe je 'erwt' schrijft, herken je dat woord meteen. - Of: ja, wel aanpassen aan uitspraak: *ert* is ook duidelijk en het zal heus wel wennen.

Nee, niet aanpassen aan uitspraak, want in 'stompt' herken je meteen 'stompen'. In 'tandpasta' zie je meteen: 'tand + pasta'. 'Handtas': je herkent meteen 'hand + tas'. Dus daarom toch maar beter zo blijven schrijven.

Ja, wel aanpassen aan uitspraak: je went er wel aan en iedereen zal het snappen. [Maar: wel moeilijker bij 'hij stomt' dan bij 'hantas' en 'tampasta'.]

Slide 6:

In sommige dialecten in Nederland en België zeggen ze iets anders dan 'erwt'.

Vragen: Ken jij iemand die deze woorden gebruikt? Misschien gebruik je zelf wel een van deze woorden? Wat vind je van deze varianten? Vind je ze gemakkelijker uit te spreken dan 'erwt'? Wat vind je het leukste woord?

Slide 7:

Hier zie je een kaartje met de uitspraak van *erwt*. Je ziet dat 'ert' het meest voorkomt: die zijn in het kaartje als gewone lichtgroene erwten getekend. Bovenaan zie je de Friese uitspraak: 'jèt' en 'i-et'. Je ziet bijvoorbeeld ook dat de uitspraak 'erweete' in België voorkomt.

Vraag: Had je verwacht dat er zoveel verschillende manieren zouden zijn om het woord 'erwt' uit te spreken?

Slide 8:

Vraag: Wat denk je dat de uitdrukking 'een prinses op de erwt' betekent?

Antwoord: 'Een prinses op de erwt' is iemand die nergens tegen kan en overal over klaagt. De uitdrukking komt van een sprookje waarin een prinses niet goed kan slapen omdat er onder de twintig zachte matrassen waarop ze ligt, een erwt ligt. Ze klaagt dat ze op iets hards heeft gelegen en dat ze hélemaal bont en blauw is.

Slide 9:

'De prins op de erwt' had ook best een sprookje kunnen zijn, want prinses zijn natuurlijk ook alleen maar luxe gewend.

Onderdeel 2: woorden opschrijven zoals je ze zegt (in groepjes)

Doel: leerlingen ontdekken dat spelling soms is aangepast aan de uitspraak. Ze experimenteren met 'alles opschrijven zoals je het uitspreekt'. Ze vergelijken oplossingen en denken na over de voor- en nadelen.

Download het werkblad en print het uit.

Toelichting bij het werkblad:

Opdracht 1 en 2

De leerlingen maken eerst kennis met 'oude' spellingen die simpeler zijn geworden en/of meer bij de uitspraak zijn gaan passen.

Antwoorden bij opdracht 2

mensen -> menschen (ch verdwijnt) (sinds het officiële Groene Boekje van 1954)

visschen -> vissen (ch verdwijnt) (idem)

athleet -> atleet (th wordt t) (idem)

rhythme -> ritme (rh → r, y → i, th → t) (idem)

portemonnaie -> portemonnee (Franse vorm *portemonnaie* vernederlandst, ook sinds 1954)

blouse -> nog steeds goed, maar *bloes* mag ook (ook sinds 1954)

teener -> tiener (ee wordt Nederlandse ie-klank, in het Groene Boekje van 1995 voor het eerst, en meteen met -ie-, opgenomen)

paddle -> peddel (Engelse vorm vernederlandst, *peddel* al in 1954 in het Groene Boekje)

Opdracht 3

Leerlingen bedenken zelf 'simpele' spellingen voor de woorden: computer, barbecue, croissant, praktisch, citroen, psychologisch en emoji.

Eerst individueel, en dan vergelijken ze elkaars spelling-oplossingen. Wat is hetzelfde? Wat zijn de verschillen?

Geen vaste antwoorden. Mogelijke vormen: kompjoeter, barbekjoe, krwassan, prakties, sietroen, psiegologies, emozjie.

Opdracht 4

De leerlingen beantwoorden samen deze vragen:

1. Vergelijk jullie nieuwe spellingen. Hadden jullie vaak hetzelfde bedacht?
2. Waar zaten de verschillen?
3. Denk je dat anderen de woorden zouden herkennen zoals jullie ze nu hebben opgeschreven?
4. Als iemand zegt: 'iedereen moet gewoon alle woorden opschrijven zoals je ze uitspreekt', wat zou jij dan antwoorden?

Mogelijke antwoorden bij 4:

- Dan zouden veel woorden op verschillende manieren geschreven worden, want niet iedereen spreekt woorden hetzelfde uit.
- Het zou heel erg wennen zijn voor alle grote mensen – waarschijnlijk worden ze boos.
- Hoe moet het dan met alle boeken die ooit verschenen zijn en die nog steeds veel gelezen worden? Allemaal veranderen?
- Lekker makkelijk: je hoeft veel minder spellingregels te leren!
- Je ziet meteen hoe je een woord moet uitspreken.